

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 28

בס"ד ימי בין המצרים ה'תשפ"ה

ציון 5: בעניין זה מוקלסת הערה או הרחבה בקו השיעוריים: 0773541079. כמו"כ אשתדל בלי"נ להקליט תגובות להערות הקוראים. שלוחה 1: מאמרי המשך והרחבה לדברים שבעלון, ותגובות להערות. שלוחה 8: ניתן להקליט הודעות (ההודעה עצמה לא תושמע בקו).

ימי בין המצרים (ב) כָּל-רִדְפִיָּה הַשִּׁנְיָה בֵּין הַמְצָרִים:

תשעה באב

בעלון י"ז בתמוז (עלון מס' 26) עמדתי על כך שב"ז בתמוז ברוב הסליחות והפיוטים מזכירים את כל חמשת הצרות שארעו בו, משא"כ בתשעה באב מתמקדים כמעט אך ורק בחרבן בית המקדש. כתבתי כי יתכן כי הטעם לכך הוא: כי האבלות על חרבן בית המקדש זו האבלות הקשה ביותר לכל יהודי בכל הדורות. שאר התעניות נקבעו כי הן מהוות שלבים מסויימים בחרבן והמסתעף ממנו. ב"ז בתמוז מזכירים עניינים נוספים שארעו בו, כדי להגדיל יותר את האבלות. אך בת"ב אין בכך צורך. חרבן בית המקדש הוא סיבת האבלות, ואדרבה רק בעניין זה מתמקדים באותו יום.

ידידי הרב שמעון שפירא כתב לי על כך:

יש סיבה נוספת לאי האיזכור של הדברים הנוספים בתשעה באב, פשוט רובם הם שלבים בחרבן הבית עצמו, בית ראשון, בית שני, בית שלישי [בין אם נבנה בימי ב"כ, בין אם לא, היה שלטון יהודי והיה עתיד להיבנות], וחרישת העיר. רק הגזרה שלא יכנסו לארץ אינה קשורה באופן ישיר לחרבן. עד כאן דבריו.

אעיר כי הגזרה שלא יכנסו לארץ אמנם לא קשורה באופן ישיר, אך כמבואר בחז"ל היא היתה הגורם הראשון לתשעה באב. דווקא לעניין זה יש התייחסות בכמה מהקינות של תשעה באב, כמדומה שיותר משני הדברים האחרים (חוץ ממה שדרשו חז"ל לגבי הקדמת פ' לע' באיכה).

אוסף עוד כי למעשה 'נלכדה ביתר' זהו השלב האחרון והמשלים של חרבן בית המקדש. בנקודה זו מסתיים השלטון היהודי בארץ הקדש. אף אם נחלקו רבותינו באותו דור לגבי המרד (הראשון והשני), ודאי שכולם סברו שהטוב ביותר הוא שבארץ הקדש יהיה שלטון יהודי, וודאי שלא היה אף אחד שבקש מהרומאים שיבאו לשלוט על עם ישראל כדי "להצילם" מהשולטים היהודיים שאינם לפי טעמו. למעשה נלכדה ביתר מובא כאחד המאורעות שארעו בתשעה באב.

ואידי דאירי, על ההתייחסות לבר כוכבא במקורותינו יש להאריך במקום אחר. חוגים שונים ניסו להעמידו במקום אחד לצד זה או לצד זה. לצערנו, רבים מהחוקרים (משני הצדדים) כתבו את מחקריהם אודותיו במגמתיות, תוך סילוף ההיסטוריה, סילוף דברי חז"ל, ועוד. לפעמים החליפוהו (בטעות...) בדמות אחרת, ועל סמך זה בנו עוד נדבכים לשיטתם.

הערה נוספת כתב לי ידידי הרב ראובן בוגרד שליט"א: במגילת איכה כמעט אין התייחסות למקדש שחרב (יש, אבל מעט מאד) ועיקר הקינה היא על סבלם והשפלתם של האנשים. נקודה למחשבה.

כתגובה לדבריו, אני מביא כאן מה שכתב ידידי הגר"א ובר שליט"א איש ירושלים עיה"ק כסיכום למגילת איכה

פרק א': עניין הפרק הוא חורבנה של ירושלים

פרק ב': חורבן המקדש שהוא לב ירושלים והתוצאות בצער בני ירושלים

פרק ג': תפילה של המצטער בצער החורבן

פרק ד': יפיה של ירושלים שנעלם בעת החורבן (חז"ל דרשוהו על מות יאשיהו ונראה שכיון שנסתלקה המלוכה נעלם כבודה של ירושלים שזה עניין הזה הפרק).

ה,א-יח: קינה אחרי החורבן.

ה,יט-כב: תפילה לבניין המקדש.

בפסוק האחרון מדבר על קללה לאויבים וכן הוא בסוף פרקים ג' ד' ולכן מגביהים בהם את הקול ובהלכות תשעה באב מובא שבכל 'איכה' מגביר את הקול, ונראה שהכוונה לפני אמירת איכה ולכן בסוף פרק ב' שאין קללה לאויבים ואינו לפני איכה לא מגבירים את הקול.

לשונות בפרק ב' שמוכיחים שעניין הפרק הוא חורבן המקדש: הדרום רגליו בתהילים זה הר הקודש, תפארת ישראל חז"ל דרשוהו על המקדש. אהל בת ציון זה המקדש שנקרא משכן. פס' ו' סוכו מועדו שמות למקדש. פס' ז' כולו בית המקדש, טבעו בארץ שעריה דרשו חז"ל על שערי המקדש. בצע אמרתו זה חורבן הבית, ולכן יש לשון נכח פני ד' שזה כנגד עליה לראות פני האדון ה', במקדש ה' כהן ונביא.

ע"פ הנ"ל יש לפרש: לאמותם יאמרו איה דגן ויין לא כפשוטו, אלא הצער על החיסרון של המנחות וניסוך היין במקדש שמבינים כל הילדים שלכן אין להם מה לאכול, וכעין המבואר ביאל יבכו הכהנים וגו' כי נמנע מבית אהיכם מנחה ונסך.

* * *

מהות האבלות

בעלון י"ז כתבתי על אלה המנסים למצא טעם אחר לאבלות. ומסבירים שכל האבלות היא על כך שאיננו מתעלים יותר וכו'. ידידי הרב שמעון שפירא כתב לי על כך:

ילד חובב כדורגל אמר שאינו מחכה למשיח: שהרי כשיבוא המשיח וכולם יהיו צדיקים [באופן אוטומטי ומיידי], לא יהיה מי שישחק איתי כדורגל. הדרשן ענה לו: 'אתה עצמך לא תרצה לשחק'...
זה היה אחרי דרשה מלהיבה שנשא אותו דרשן בבית הספר שלו, ובה תיאר את העולם הרוחני של ימות המשיח והגאולה העתידה, ואח"כ שאל הדרשן את הילדים 'האם אתה מחכה למשיח?', וכמובן כולם ענו לפי הספר 'כן', 'מאד', וכדו', חוץ מאותו ילד, שכנראה היה היחיד מכל הכיתה שהבין את הדרשה...

יש כאן כמה עניינים:

- א. הם מציירים לעצמם את כל עניין בית המקדש כמשהו רוחני בלבד, ואינם מסוגלים לתפוס שאין זה שונה למשל מהנחת תפילין ועוד מצוות. בתורתנו הקדושה אין אף מצוה התלויה רק בדרגה גבוהה וכו'. מצוות כמו תפילין הם יכולים "להבין", מסיבה פשוטה: כולנו מניחים תפילין כבר שנים רבות. משא"כ ענייני עבודת בית המקדש. אלו דברים שלא הכרנו כלל. חוץ משתי סיבות עליהן כבר כתבתי בעבר (1. לפי טענתם אין לנו "מסורת" על מצוות אלו, ולכן אין צורך לקיימן. 2. כוונתם במושג מסורת: קושי לשנות הרגלים), יש כאן עוד עניין: עד שהמשיח יבא (כלומר, ואז יבנה בית המקדש), אין מה לחשוב על אפשרות לבנות וכ"ש על אפשרות לחדש את העבודה.
- ב. ברור לי שכל אותם דרשנים והוגי דעות המדברים בסגנון הזה, אינם מתאבלים באמת. על חרבן בית המקדש, ודאי שאינם מתאבלים, כך על פי הודאתם עצמם (נכון ש"אין אדם משים עצמו רשע", אך לא מצינו שאין אדם משים עצמו מסכן). אך גם על ההתעלות הרוחנית אותה אנו מפסידים כיום, אין הם מתאבלים. הם רחוקים מהקרבת אהים עליה הם מדברים, ורחוקים הרבה יותר מאבלות או צער על הריחוק הזה. הדבר ברור כשמש לכל בר דעת. ומנסיון, גם התלמידים (לפעמים דווקא בגיל הרך יותר) קולטים את זה.
- ג. בין אם אכן מרגישים הם חסרון בהתעלות הרוחנית וכו', ובין אם לאו, ברור שתלמידיהם אינם מרגישים זאת, ואין מה לצפות מהם לא לכסוף לרגע בו "לא ארצה מה שאני מאד רוצה" (אם חלילה יש ילד בן שמונה הכוסף לרגע, יש לשלחו מיד לטיפול רפואי), ולא להתאבל על כך שהם רוצים את מה שהם רוצים.
ובנקודה הזו אנו נתקלים פעם אחר פעם ("מה אתה אוהב יותר? תורה או שוקולד?". לפעמים הילד הבריא חוטף עלבונות מהחברים "צדיקים" על כך שענה תשובה נכונה¹). מנסים לחנך תלמידים (בכל הגילאים) לעשות הצגות (לפעמים ההצגה מוצלחת, ולפעמים פחות. על פי רוב, כשההצגה יוצאת מוצלחת, אות היא כי הצליח המחנך הנחמד להרוס עוד משהו). על המסתעף מעניין זה נרחיב א"ה במקום אחר.

נחזור לענייננו: עלינו להחזיר ראשית כל לנו ואח"כ וביחד עם זה, לילדינו-תלמידינו מה היה בשבילנו בית המקדש, ואז יקל עלינו להבין גם את עניין האבלות.

לצערנו, כיום יש המנסים דווקא להרחיק כל מה שקשור לבית המקדש. לדוגמא: לאחר שהאיראנים ימ"ש שלחו טילים בין השאר גם לאזור ירושלים עיה"ק, וחלקם יכלו תאורטית לפגוע בהר הבית (ב"ה שהצילנו מאויבינו. גם בכך יש הכופרים, ומכיוון שמאמינים בשתי רשויות, מספרים שלא היו אלה נסים אלא מעשים של כח אחר. אכמ"ל), בעיתון חרדי כתבו אז שהאיראנים פוגעים גם במקומות הקדושים לאסלאם. ה"י. ברור לי שהדברים הועתקו מעיתונות של גויים או של יהודים שעדיין אינם שומרי תורה ומצוות. אך כיצד יכול יהודי שומר תורה ומצוות יכול להתבטאות כך על הר בית ה' (שימו לב: לפני כמה שנים זה רק היה "מתחם הכרת". עפ"ל. היום זה כבר קדוש ל... אה, אולי גם לנו?)²

לסיום אביא כאן סיפור מרגש שקראתי היום על הגר"ח זוננפלד זצ"ל. יש התולים בו את דעותיהם המקולקלות. אפס כי הרב אהב את ירושלים עיה"ק, וכל מלחמתו היתה על שלטון יהודי בארה"ק. הוא לא הזכיר מעולם את עניין 'שלוש שבועות' המוזכר במגמתיות ברדידות שאין כדוגמתה על ידי חוגים מסויימים, והיה שמח מאד אילו היו מצליחים לכונן שלטון יהודי על פי תורה בארה"ק:
בשנת תר"פ מונה ע"י הממשלה הבריטית נציב עליון לארץ ישראל. הוא היה יהודי במוצאו, ולאחר שמונה ביקש להיפגש עם רבה של ירושלים הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל.

באותה העת התגורר רבי יוסף חיים בדירה קטנה ועלוכה בבתי מחסה בעיר העתיקה. תלמידיו ומקורביו הציעו לו שיחליף את דירתו בדירה מכובדת לצורך המפגש החשוב עם הנציב העליון, אך רבי יוסף חיים סירב, בטענה כי לא הוא ביקש להיפגש עם הנציב העליון, אלא הנציב העליון הוא שביקש להיפגש עמו... והוסיף, שאם הם רוצים, יכולים הם להחליף את מפת השולחן לכבודו של האורח החשוב.
ביום המיועד הגיע הנציב העליון לביתו של רבי יוסף חיים מלווה במשלחת חשובה. עם כניסתו לדירת הרב, שהיתה דירת מרתף חשוכה, חציה מתחת לאדמה, שאל את הרב האם לא היה יכול למצוא מקום יותר עמוק באדמה להתגורר בו...
הרב לא השיב ישירות על השאלה, אלא בעדינות הפנה את הנציב העליון לחלון ופתח את הוילון, משם נשקף נוף הר הבית החרב ועליו בית הטיפול המוסלמי. דמעות נשרו מעיניו והתגלגלו על לחיו, והוא אמר: "כל זמן שאלוקי האהוב והיקר לי שוכן בחורבות, ביתי לא צריך להיות טוב יותר..."

תשובת הרב הדחימה את הנציב העליון, וכהלום רעם עזב את דירת הרב בדומיה של יראת כבוד. (ע"פ אהל משה ו')

וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בבניינה. יהי רצון שנזכה לראות בבניין בית המקדש במהרה

להערות והארות בעניין העלון: **יהונתן נוימן** קצות חשון 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com
לתרומות: ניתן לתרום בעמדות **נדרים פלוס** בקופה: 'עדת יראים-אוטוריין' לשונות 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

התורה והמצוה * ענייני מצוה הלכה ומנהג ועיונים בעבודת ה' * עלון מס' 28 * ימי בין המצרים (ב) ה'תשפ"ה